

Úgy éreztem, hogy ebben a rendkívül szigorú világban szabad lehetek, és repülhet a lelkem! Már kislányként sokat kellett túrnöm és alakoskodnom a „békesség” kedvéért, de a felnőttek csak hazudtak, hazudtak. Mindig fájdalmat okoztak, ezért én a közönségnek simogatást, gyógyulást vágytam adni. Ha másként nem, hát a hangommal.

Ma már, a színház mellett, körülbelül 20 éve fiatalokat – 6–24 évesig – folyamatosan tanítok. Reneszánsz személyiségfejlesztés keretében felnőtteknek is igyekszem átadni a *nagy titkot* az emberi lélekről, a játékról, a felelősségről, a kimondott szó felelősségéről – csodálatos íróink, zenészeink, képzőművészeink segítségével –, mert nem mindegy, *kinek – kivel és mivel – játszunk!* Ezért egyre jobban félttem az életünket és a jövőnket. Hát, röviden ennyi ma (majdnem) 70 évesen.

Jó játszást!

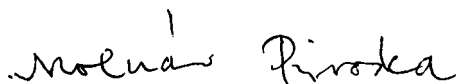

Molnár Piroska

színművész (Ózd, 1945. október 1.)

akik mindenüket odaadták a pályának, és nem csalódtak, mert az többszörösen megfizette. Igaz, hogy közben arra ébred az ember, hogy hetvenéves lett, de megérte... – jó mulatság, „férfimunka” volt!

Mióta tudom, hogy vannak férfiak, nők, akiket színésznek neveznek, mindig az szerettem volna lenni. A felnőttek szemében – akik körülvettek egy kis faluban – ez kivihetetlen álmképnek tűnt. Aztán – mit tesz Isten! –, amit az ember belül nagyon elhatároz, az előbb-utóbb kifelé is megmutatkozik – tartja a mondás: az általános iskola és a nem éppen „humán” közgazdasági technikum után első nekifutásra felvettek a Színművészeti Főiskolára, sikeresen elvégeztem immáron negyvenhat éve, és azóta szolgálom Tháliát több-kevesebb, de inkább több, mint kevesebb sikerrel. Azok közé tartozom,

Howard Barker: *Jelenetek egy kivégzésből*

Buzek László

röplabdázó, edző (Pestszenterzsébet, 1945. október 8.)

Életemet a sors, a körülmények és én határoztam meg.

Erzsébetről Csepelre költöztünk hétéves koromban, a futballstadion mellett laktunk. Ez alapvetően határozta meg az életemet. Először a haverokkal lejártunk focizni, labdaszedő voltam a „nagyoknál”, majd 17 évesen a Csepel ifi-focicsapatának kapusa. Mindig focista akartam lenni, de a 203 cm-es magasságommal ez nem volt ideális.

Ekkor történt, hogy megszólított Galgóczi Antal (akkori nagy röplabdás), hogy nem lenne-e kedvem kipróbálni a röplabdát. Olyan jól sikerült a próba, hogy 20 évig, 1962-től 1982-ig a Csepelben röplabdáztam.

Itteni eredményeim: tízszeres magyar bajnok, tizenegyszeres kupagyőz-

tes, 266 alkalommal válogatott játékos, 8 alkalommal az év férfi röplabdázója, kétszeres veterán olimpiai bajnok

Posztom: első ütő – hírnevem a felugrások nyitása meghonosítása és a 3-as vonal mögüli szervám hozta.

37 évesen igazoltam a német másod-

osztályba, Norderstedtbe. 1982–85 között játszottam ott.

Megkeresett a Moers SC elnöke, és 1985–90-ig náluk játszottam. 1990 és 1995 között a Moers edzője voltam, ezalatt CEV kupát nyertünk.

Két leányom és unokám Németországban él, én 2001-ben tértem haza Magyarországra. Jelenleg Csepelen élek, ablakom a stadionra, fiatalkorom színhelyére néz.

Manapság a hazai röplabdásport nem olyan népszerű, de már vannak remények, utánpótlás-nevelés.

Szeretném, ha a mai fiataloknak is olyan sokat jelentene a röplabdázás, mint nekem. Üzenem nekik, hogy megfelelő szorgalommal és kitartással ők is elérhetik ezeket az eredményeket.

Buzek László

Monori Lili

színművész (Törökszentmiklós, 1945. október 10.)

– *„Mindig a szeretet hajtott”, vallja. S igen: a kapcsolatok – persze nem az összeköttetés értelmében.*

– Úgy alakult az életem, hogy 1969-ben disszidáltam akkori filmrendező férjemmel, dr. Magyar Dezsővel. Ő most Amerikában él, én hazajöttem. Ez az esemény azután egész további életemet befolyásolta. Minden hangsúly eltolódott szakmai és magánéleti értelemben. Egyedül a családom maradt fix pont az életemben.

– *Mundruczó Kornél...*

– Mundruczó Kornélt Bertók Lajos tragikus halála sodorta felém. Újraforgatta a *Deltát*, senki nem került bele a régiek közül, hogy ne emlékeztessék őt Lajosra. Kivéve persze Tóth Orsika.

Kornéllal – ahogy ő mondja – azóta a sorsunk összefonódott.

– *A Kilenc hónap saját születésének filmje. Voltaképpen legnagyobb sikerei külföldiek...*

– Nagyon sok segítőkész emberrel találkoztam a színészi pályán. Mészáros Márta *Kilenc hónapját* tényleg elfogadták akkor szinte az egész világon. Ennek oka kettős volt: volt egy erős odafigyelés Kelet-Európára, és a női egyenjogúsági mozgalom is a csúcsidejét élte.

– *Szentkirályi* – hogyan oldaná föl röviden másoknak élete e fontos színterét?*

– A Szentkirályi, mélyen a föld alatt, 1983-tól 2004-ig a legmegnyugtatóbb éveket adta nekem. Ott biztonságban éreztem magam. Úgy, mint három és fél éves koromig Törökszentmiklóson, ahol születtem.

– *Mennyiben (volt) meghatározó életében a családi alap, mi több: a múltban messzebb nyúló családi ág-bog?*

– A családnál nem bír fontosabb lenni semmi nekem. Örökös lelkifurdalást okozott mindig, ma is, hogy a „színészet” elrabolja az életemet, ha csak ideig-óráig is.

Monori Lili

(Kérdező: Sz. Gy.)

Demencia, Sápy Mercedesz operettprimadonna szerepében (rendező: Mundruczó Kornél)

* Szentkirályi Színházi Műhely (a Szentkirályi u. 4. pincéjében) – Monori Lili és Székely B. Miklós alapította, a ház lebontásáig tartottak ott kísérleti előadásokat.

Ablonczy László

újságíró, kritikus, színigazgató (Bodroghalász, 1945. október 14.)

„...készen kell rá lenni...” – fél évszázad távolából tűnik fel előttem Gábor Miklós Hamletjének talányos mosolya, midőn élet-halál viadalára indult. A készenlét: nem évszámhoz kötött, hanem földi létünk legnagyobb tétje. Sorsunk titka, hogy ki, mikor döbben egyszeri ember voltára, s az elmúlás drámai távlatában, próbatételekben nemesedve az érdekes élet örömében felismeri hivatásunk lényegét. Amit Pál levelében oly pontosan jelöl: „Mivelhoggy nem a láthatókra nézünk, hanem a láthatatlanokra: mert a láthatók ideig valók, a láthatatlanok pedig örökkévalóak.”

„MINT A SZÉP HÍVES PATAKRA...” – ötéves sem voltam, amikor haldokló apám ágyánál álltam, s hallgattam, amint az utolsó útjára készülődve szeretteivel zsoldozott. Apám nagy fájdalmak közepette sem félt a halál „sötét völgyében”, már az „igaz ösvényen lépdelt”. Jól rendelte a Fönnyaló, hogy görög–latin szakos tanárként nem érhetette meg fölnevelő alma materének, drága kollégiumának államosítását és szétverését. Távozását követően elhagytuk azt a házat, ahol egykor Kövy professzor lakott, mely előtt naponta elhaladt országháborító deákja, Kossuth Lajos is. Patak bátorító, számon kérő sugallata, vele a bástyahíjas Rákóczi-vár a szabadság mindenkori álmóváraként évezredek sorsunk metaforájaként kíséri életemet. Sárospatak: Comenius Scola Ludusa, Bessenyei György, Fáy András, Erdélyi János, Szemere Bertalan, Izsó Miklós, Tompa Mihály, Gárdonyi, Egressy Béni... – a magyar történelem és művészet századainak micsoda osztálya élt és nevelődött a pataki skólában! Apám tanította Fekete Gyulát és a Gagybátorból érkezett Béres Ferencet, aki a gyöngye violáról és a széles harci mezőkről s a kuruc virtusról a magyar századokat énekelte. S amikor három tárgy bukottjaként az érettségi évére (1963/64) visszatértem a Bodrog partjára, vigasztalhattam magam: Patak a Debrecenből kicsapott Csokonainak is otthont adott! A Kossuth-kollégiumban, ahol naponta étkeztünk, egykor ifj. Horváth István a *Tragédiát* játszotta diáktársai-val, amelyet megtekinteni Patakra utazott Németh Antal, a Nemzeti igazgatója is.

DEBRECENBE költöztünk, anyám szüleikhez (1951). Egyetlen vagyonunk: apám kilencszáz kötetes könyvtára, s benne Illyés Gyula, Németh László munkái, Püski Sándor kiadványai, az Athenaeum *Ady*-összege, melyek máig érlelik tűnődéseimet hogylétünk dolgaiban. Debrecenben ráleltem titkos álom-szige-temre; iskolába jövet-menet ámultam a Csokonai Színház körüli életet, ahogyan hordják, pakolják a *Bánk bán* palotáját, s aztán este, amikor kigyúltak a fények, és Blum Tamás karmester pálcájával Erkel muzsikájára indította a zenekart, s fellebbent a függöny, káprázatos világba kerültem – Téry Árpád színházában! Márkus László, Soós Imre, Solti Bertalan, Simor Erzszi, Örkényi Éva, Bartha Alfonz, Hankiss Ilona, Hámori Imre – opera, operett és próza, mesejáték... – és

Mensáros László! Aki 1956-ban a színház és a forradalom becsületét is védte, s amikor börtön után újra színpadra léphetett, XX. századi estjére vissza-visszatértem elmerülni templomi áhítattal. Mert a Nagytemplom emberként is alávaló püspökeit, Péter János és Bartha Tibor álszent prédikációit szüleimmel nem óhajtottuk hallgatni. Igaz igékre felemelő színházi estékben leltem. S még ma is az idő káprázata bennem, hogy hívásomra Laci bácsi a Nemzeti Színházban játszott és rendezett, hát persze hogy debreceni szívvel könyvben sirattam őt („Szélfúttá levél a világ...”, 2004). Latinovits Zoltán: láttam első szerepeiben, majd követtem őt a pesti színpadokon, Kecskemétre és Veszprémbe; *Ködszürkálója* a magyar színházi élet felkavaró röpirata. Soha nem találkoztunk; de tán éppen ezért s a Ruttkai Évával való barátság bátorítása folytán évtizedeken át foglalkoztam színházteremtő küzdelmeivel (*Latinovits-émlékfüzet*, 1977 – betiltva; *Latinovits Zoltán tekintete*, 1988; *Latinovits Zoltán élete, halála, feltámadásai*, 2011). Ámulatos előadások káprázata; a Nemzeti Debrecenben! – a *Ványa* bácsival, Bessenyei, Lukács Margit, Maklár Zoltán! Aztán Lengyel György látomásában a *Sirály*, amelyről szóló egyetemi dolgozatomat a rendező a helyi lapnak ajánlotta közlésre. S ezzel életem eldöntetett...

ÉJSZAKÁK a Balt Orienten és várakozások a naftalin-, cujkaszagos kocsárdi állomáson...! Hogy Harag György előadásait lássam, színházi barátaimmal találkozom és Sütő András közelében művekben és emberi küzdelmeiben megismerjem a kisebbségi lét gyötrelmeit és a megmaradás Bethlen Gábor-i bölcséletét (*A szivárvány alatt*, 1997; *Jelentés a völgyből*, 1998; *Nehéz álom – Sütő András 75 éve*, 2002). Jártam az ország és a Duna-medence színházait; Ciulei bukaresti előadásai a Bulandrában éppúgy érlelő, felemelő estéket jelentettek, mint Wajda rendezései a krakkói Saryban. S aztán Mnouchkine, Brook, Chéreau előadásai Párizsban; és az avignoni fesztiválok! A Comédie Française műsorát megismerve megerősített: a színházi élet nem ízlésdiktatúra, hanem a demokrácia művészi igazolása, a színek, gondolatok, művészi törekvések változatossága. Ellentétben a honi önpiszkoló vélekedéssel: egy nemzet színháza a nyelv, a történetiség jelen idejű éltetésének hivatásában működik. Évtizedes színházi hírlapi munkálkodás után, 1990 februárjában, egyetemi kinevezése folytán, feleségemet Strasbourgba követtem. Ahonnan különös optikában mutatkoztak a haza fordulatának eseményei, melyekbe én is alaposan belehullottam, amikor 1991 áprilisában elvállaltam

a NEMZETI SZÍNHÁZ vezetését. Nyolcéves műsorunkba Bornemisziától Illyés Gyuláig és Örkény Istvánig a magyar drámairodalom megannyi színét igyekeztünk beilleszteni. Évadonként egy-egy új Sütő-, Gyurkovics-, Szakonyi-dramát avattunk; tizenkét szerző írt darabot meghívásos pályázatunkra. Sorsunk háza a Nemzeti – vallottuk, s Bartók Béla jegyében a szomszéd országok nemzeti színházaival folyamatos kapcsolatot építettünk ki; a hazai horvát és szerb színház hivatalos megalakítását is feladatunknak tekintettük. Nemzetközi tanácskozások, ünnepek, több mint félszáz tárlat is a színház varázskörét erősítette. Színiakadémiánk rangját azóta kiválóvá érett színészek minősítik. Folytonosan utaztunk is; Sepsiszentgyörgytől Kassáig, többször eljutottunk Bécsbe, Stuttgartba, Strasbourgba, Párizsba a magyar közösségekhez. Izraelből, Londonból, Marosvásárhelyről és a Vajdaságból érkezett honfitársaink mellett német, román alkotók dolgoztak nálunk; Andrzej Wajda pedig a lengyel dráma klasszi-

kusát, Wyspianski *Menyegzőjét* állította színre. Hatalmas művészek szeretete és ereje védte színházunkat alantas kartácstüzek közepette. Küzdelmeinkben elvesztettük Sík Ferenc főrendezőt és irodalmi tanácsosunkat, Páskándi Gézát. Kötetek sorában írtam a Nemzeti múltjáról, jelenéről, feladatairól, s annak az örömét, hogy a magyar színjátszás óriásaival dolgozhattam együtt (*Nemzeti a magasban*, 1996; *Megélt színház*, 1998; *Nemzeti lélekharang*, 2007; *Szín-válás*, 2008; *Régimódi színháztörténet*, 2012; *Sinkovits Imre a Hargitán*, 2013). Tamási Áron írja, az emberi élet feladata: javítás a világon. Ahogy szemlélem: a világ nemigen hagyja, hogy javítsák. Így különösen bajosnak tűnik előttem, hogy teljesítettem-e valamit is. De az bizonyos: érdemes volt vállalni a nyolcéves küzdelmet, s 1999 nyarán baráti érzésekkel búcsúzhattam drága társaimtól. Feleségem hivatala folytán hat esztendei

PÁRIZSI ÉLET következett, melyben Ady-formán próbáltam meg figyelni és jegyzetelni a haza és Európa hétköznapjait (*Bartók Béla kertjében*, 2003; *Múlt levelek Párizsból*, 2006). Társammal pedig antológiában összegeztük a XX. századi, francia földön élt magyarság sorstörédekeit (*Az „Állj fel torony” árnyékában*, 2003). Feledhetetlen, sorsmeghatározó pillanat, midőn Illyés Gyula, Sütő András, Csoóri Sándor körében a Németh család asztalánál ülhattünk párommal, midőn a Hitelt megalapítottuk 1983 novemberében. „Foglalkozása?” – tudakolják mostanság ilyen-amolyan nyilatkozatgyártó alkalmakon. „Nyugdíjas” – válaszolom, mert immár hivatalosság helyett a kedvem irányít dolgaimban. S az öröm érzése, hogy behavazott hajjal hetente ma is együtt vitatjuk a világ dolgait a Hitel parányi, társbérletes szobájában, ami olyik pillanatban a megnyugvás időtlenségét is kápráztatja. S a becsülés terhe is bátorító, hogy a Magyar Művészeti Akadémia elméleti közösségében kedves, okos társakkal vitatjuk, szervezzük a tennivalókat.

„Mert ezer esztendő előtted annyi / Mint a tegnapiak ő elmúlása / És egy éjnek rövid vigyázása” – zengeti a zsolnár (90.). Ilyenképpen hetvenes-porzemségünk ugyan ér-e többet, mint egy homlokráncolás? „Fáradt lábbal útra készen” (Ady) igyekszem, hogy negyvenhárom esztendeje drága párom, Magdó próbatételeket győző mosolyában erősödően szemléljem családunk arányait, három gyermekem és hét unokám tavaszi rügyfakadását és lombosodását. Leonardo da Vinci amboise-i kis kastélyában lakójának egyik szép gondolata a falra illesztett táblán olvasható: „A jól átélt élet hosszú élet. S a hosszú élet derűsebb halálhoz vezet.” Jól átéltem? Igyekeztem, de számtalan esendőség terhéből tán valamit könnyíthetek a megbocsátásban. Igen; a derű birtokosává nemesedni a készenlét próbatételei közepette, s bizonyossá tudatosítani: „Nem olyan nagy dolog a halál” – ahogyan *Az ügynök halálában* Willy Lomanként Mensáros László szelíd mosollyal, sasszézva lépkedett az örökkévalóságba. A felismert és megélt bizonyosság örömeiben élni, amíg élhetünk: „Áradj belénk hát, óh örök / igazság és szent szeretet! / Oldozd meg a bilincseket / amikkel törzs és vér leköt, / hogy szellem és ne hús tegyen / magyarrá, s nőjünk ég felé, / testvér-népek közt, mint a fák, / kiket mennyből táplál a Nap.” (Babits Mihály).

Raffay István

szobrászművész (Kútfej, 1945. október 22.)

Apám egyszer bevalotta nekem, hogy amikor a fronton a Don túlsó partjáról meghallották az ezernyi szovjet tank dübörgését, lelkükbe beköltözött a halálfélelem. Mi, utódok az életünket köszönhetjük annak, hogy akkor megmaradt. Mostanában

tábori leveleit olvastam, s azon derültem, hogy a napi 35-40 km-es hazafelé menetelés közben a hómezőn, amit ő, virágnyelven, egészségvédő sétának nevezett, leginkább elveszett fogkefét hiányolta. A frontszolgálat után azonnal megnősült, mint ha sürgőssé vált volna szüleimnek a nehézségek ellenére minél több utódot nemzeni. Tizenegy év alatt hét gyerekük született. Én Sopron bombázásainak heteiben fogantam meg, amikor Béla bátyám még csak három hónapos volt, második gyerekükként születtem. Kisebbsúlyú jöttem a világra, mint a bátyám és két öcsém, akik jóval magasabbra nőttek. Apánk Kútfej környékén, ahol születtem, téglagyártással és mészégetéssel vállalkozásba fogott az államosítás korszakában, amikor is egy hamis vallomás miatt hat hónapig rendőrségi őrizetbe került, és a kivizsgálás idejére a kistarcsai gyűjtőtáborba vitték. Anyánk ekkor szülte meg ötödik gyermekét. Nehéz helyzetbe került a család. Örök egy amatőr fényképet, melyen Anyám ül egy széken, ölében a pólás csecsemő, és körülötte álldogál még négy apró gyermeke. A fotó hátoldalára rá van bélyegezve: „Ellenőriz-

tem.” Anyai nagyszüleim, hogy anyámon segítsenek, először engem vettek magukhoz Sopronba, majd a bátyámat. Hároméves voltam ekkor. Megérkezésemkor a vigasztalhatatlan sírásomra a mai napig emlékszem. Amikor apánkat hazarendték, befejezhet-

te egyetemi tanulmányait, melyeket a háború miatt kellett félbehagynia. Kohómérnökként diplomázott.

Szorongó, tériszonyos és enyhén diszlexiás kisiskolás voltam, aki sokáig nem tudta, hogy melyik a jobb és bal oldala. Ugyanakkor felfigyeltek bátyám kibontakozó manuális tehetségére, ezért színes ceruzákat és plasztilint kapott. Mi, a testvérei körbeültük, és csodáltuk, ahogy rajzolt.

1952-ben a család felköltözött Budapestre, mivel apám vezető műszaki beosztásba került, vállalata egy rommá lőtt lakást épített újjá családunk számára a budai Várban.

Serdülőkoromban kilógtam hat testvérem közül gyenge tanulmányi eredményeimmel és lázadó természetemmel. Vállalkozóbb habitusommal a korlátaimat feszegettem. Leküzdvé tériszonyomat, szenvedélyes barlangász váltam. Új barlangrészek felfedezésében vettem részt. A tanulást elhanyagoltam, osztályismélteléses bukásom miatt abba kellett hagynom a gimnáziumot, és segédmunkásként keresve átmenetileg családfenntartóvá váltam apám mellett. Kutatóútjaim során fogékonnyá váltam a természeti formákra. Különös formájú kavicsokat és ásványokat, ős-

lénymaradványokat gyűjtöttem. Ekkor már a Földtani Intézetben dolgoztam és a Geológiai Technikumot végeztem levelező szakon. Mivel felnőttkoráig együtt laktam a bátyámmal, ezért rajta keresztül folyamatosan értek engem is művészeti impulzusok a képzőgimijétől a szobrászdiplomájáig. Általa ismertem meg olyan művész barátait, akikkel máig kapcsolatban vagyok.

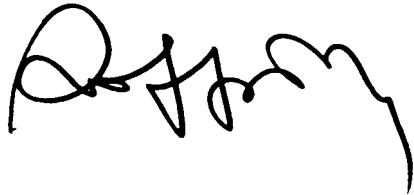
1968-ban történt, hogy bátyám kérésére egy egyszerű nyomtatót fuszítottam a munkahelyemen, amelyet lefoglaltak a nyomozók. Bátyám szobrászi pályafutását ez a történet visszavetette. Engem pedig szép csendben kirúgtak az intézetből és a technikumból. Szétmállott addig felépülőben lévő hivatásom. Levelezőn azért leérettségiztem. Munkát keresve jelentkeztem egy jelíges hirdetésre, kiderült, hogy az Országgyűlési Könyvtár rejtőzött mögötte. Felvettek könyvraktárosnak, majd később sokszorosítóként dolgoztam itt 12 éven át. A BM valahogy nem volt elég éber.

Világlátásom e kulturális környezetben kitért. Csatlakoztam a hivatali támadásoknak kitett, társadalomkritikus Orfeó művészeti közösség fotócsoportjához. A fényképezőgép keresőjén keresztül tanultam meg a képalkotás mesterségét, a kivágást és a komponálást. A szociófotót műveltük magunk közt, és kiállítottunk pinceklubokban. Jó néhány szobrász is volt a közösségben. Alkotói tevékenységükbe beleláthattam. Az Orfeó kétfelé válása után elhagytam a csoportot. Amikor már nem voltak látható közelségben szobrász barátaim, csak akkor vettem a bátorságot, hogy megpróbálkozzam a plasztikával. Ugyanis nem akartam, hogy beszéljenek. Bátyámtól kértem egy marék méhviaszt, és azt gyúrogattam álmatlan éjszakáimon. Ez a tevékenység a szenvedélyemmé vált. Vonzalmam

a szobrászat iránt meggyökeresedett. Bátyám a kezdetekkor minden segítséget megadott, de formailag nem volt rám hatással. Ő ekkor évekre abbahagyta a szobrászmesterséget. Fotómozaik kivitelezésével foglalkozott. Én pedig eldöntöttem magamban, ha ő abbahagyja, akkor én folytatom a szobrászatot. 1976-ban bátyámmal közösen vettünk a festői fekvésű Salföldön egy nádfedeles parasztházat, pár év múlva leégett. Kiszálltam belőle. Azóta az ő háza. Jelenlegi feleségemhez átköltözve, a felső utcában levő kemencés, gerendamennyezetes, varázslatos házban több mint harminc év szabad idejét töltöttünk el alkotással és pihenéssel, gyerekeimmel, egy lánnyal és két fiúval. Kötődtem a falu határában lévő kötengerhez mint ihletforráshoz. Évek múlva bátyám egy megrendelés során ráébredt, hogy az ő útja mégiscsak a szobrászat, és sikeresen befutotta a pályáját. De időközben én is felálltam mellé szobrászként vagy kéttucatnyi kiállítható szoborral, meg persze a fia, Dávid is előrukkolt. Első kiállításom közös volt, velük nyílt meg *Három Raffay* címmel. Rokonaimmal szemben, mivel nem végeztem főiskolát, és kapcsolati tőkével sem rendelkezttem, a művészeti életben csak a kiállításaimmal és néhány csoportos bemutatkozással vettem részt. Ismertségem csak ezen bemutatkozásokra és néhány újságcikkre korlátozódott. Mindig volt munkahelyem, még telepörként vagy úszómenterként is dolgoztam. Húsz évig magányosan érelődtem, miután jelentkezésemre 1995-ben felvettek a MAOE-be. Fával és bronzal dolgozom. Viszont mindig viaszba mintázok, oly módon, hogy a kezemben forgatva fejlesztem a szobrot, hogy mindegyik nézete jó legyen. Ez adta az ötletet, hogy néhány szobromat is úgy szerkeszsem meg,

hogy a súlypontjaira átforgatva minden nézete stabil és újszerű legyen, és ezáltal jelentése is változzon. Különböző ihletforrásokból indítom műveimet, ez lehet egy ötlet, egy látvány, vagy bármilyen természeti vagy humán tárgy. Egyik szoborból sokszor következik a másik. Töreksem az aszimmetriára, és hogy a szobraim meglepetést okozzanak. Szobraim figurálisak, emberi

tartalmat hordozók. Jelentős, szobrászattal kapcsolatos könyvtáram van az ősi, törzsi és archaikus művészetéről, melyek úgy hatnak rám, hogy hatásuk direkt módon nem is kimutatható. Minden hatást magamba olvasztok.

Cserje Zsuzsa

dramaturg, rendező (Budapest, 1945. november 9.)

1968-ban kezdtem színházi pályámat a Kecskeméti Katona József Színház színésznőjeként. Éveken át a Néphadsereg Művészegyüttes, majd a Radnóti Miklós Színház előadóművésze voltam. Közben elvégeztem az ELTE bölcsészettudományi karát magyar-népművelés szakon, majd a Színművészeti Főiskolán is diplomát szereztem. Tíz évig a Színház című folyóiratban színi-

kritikákat publikáltam. A Debreceni Csokonai Színházban egy évadon át, azután a Népszínházban tíz évig dramaturgként dolgoztam.

1994-től rendezek. Első bemutatóm Willy Russell *Shirley Valentine* című monodrámája volt Békéscsabán, ezt követően a Merlin Színházban állítottam színpadra Nicolas Dorr *MamaGajok* című színművét.

További rendezéseim: Synge: *A szentek kútja*, Calderon: *Két szék közt a pad alatt* (Esztergomi Várszínház); Goldoni: *Mirandolina*, Papazov: *A három tökfaj* (Szentendrei Teátrum); Hanoch Levin: *Az ohioi kurva* (Thália Új Stúdió); Neil Simon: *Furcsa pár* (női változat, Budaörsi Játékszín); Mikó Csaba: *Apa, avagy egy gyilkosság anatómiája*, O'Neill: *Boldogtalan hold* (Debreceni Csokonai Színház); Albee: *Zoo story* – Állatkerti történet, Hanoch Levin: *Nőtlenek és hajadonok*, Canev: *Szókratész utolsó éjszakája* (Stúdió K Színház); Molnár Ferenc: *Az ibolya* (GNM vizsgaelőadás); Durang: *Fürdővízzel a gyereket* (Millenáris Fogadó Padlás); Karinthy

Czakó Zsigmond: *László király*
Adelajd királynőként, Forgách Tiborral